

१०७

११ (A B)

(A)

अथ

107

11 (A B)

ग्रन्थनामः	मणिषा	सोमसूत्रम्	(B)	दक्षिणार्ते	
कृत्नामः					
विषयः-					

सोमसू

Manishe stotram

१०७

११ (A B)

५७१ & ५७२

नित्यं ब्रह्म निरंतरं विमृशतां निर्व्याजरां तात्मनां ॥ भूतं भावि च दुष्कृतिप्रतिहतां संविन्मये
 स पावके प्रारब्धाय मर्षि तं स्ववपुरित्येषामनीषामम ॥ यातियङ्गनरदेवताभिरहमित्यंतः स्पृ
 हं गच्छते यद्वासाह दयाक्षदेहविषयाभ्रांतिः स्वतोचेतने ॥ तं भास्ये विहिता कर्मंडलनिभा
 स्पृतिः सदाभावयन् योगीनिर्वृतमानसो गृहे गुरुरित्येषामनीषामम ॥ यत्सोख्यां बुधिले
 शलेनातद्मशक्रादयो निर्वृतायचित्ते नितरां प्रशांतकलनां लब्ध्या मुनिर्निवृत्तः ॥ यस्मिनि
 त्यसुरवां बुधोगलितधी ब्रह्मेव न ब्रह्म विकश्चित्सुखं सुखं द्रव्यं दितपदा नूनमनीषामम ॥
 इति श्रीविश्वनाथपरमहंसपरिव्राजकाचार्यश्रीशंकरभगवत्पादसंवादरूपमनीषास्तो
 त्रसंपूर्णं ॥ कस्वशिशोकस्य कुतोसि गता किं नाम ते त्वंकुत आगतोसि ॥ एतन्मया क्तं वदन्वा
 भेकत्वं मत्प्रीतये प्रीतिविवर्धनोसि ॥ १॥ नाहं मनुष्यो न च देव यक्षो न ब्राह्मण क्षत्रिय वैश्य

शूद्रः न ब्रह्मचारी न गृही वनस्थे भिक्षुर्न चाहं निजबोधरूपः ॥ २॥ निमित्तं मनः श्वशुरादिप्र
 वृत्तौ निरस्ताखिलोपाधिराकाशकल्पः ॥ राविलोके चेषानिमित्तं यथायः सानिषोपलब्धि
 स्वरूपो हमात्मा ॥ ३॥ यमग्न्युष्णवन्नित्यबोधस्वरूपं मनश्चक्षुरादीन्यबोधात्मकानि ॥
 प्रवृत्तं तज्जगत्प्रित्या नित्यं यमेकं सानित्योपलब्धिस्वरूपो हमात्मा ॥ ४॥ मनश्चक्षुरादेः वियुक्तः
 स्वयं यो मनश्चक्षुरादेमनश्चक्षुरादिः ॥ मनश्चक्षुरादेरगम्यस्वरूपः सानित्यो ॥ ५॥ मुखो
 भासकोदपेण दृश्यमानो मुखत्वात् स्थले नैव वास्ति वस्तु ॥ चिदाभासको धीपुत्री वापित
 ह सानित्योपलब्धिस्वरूपो हमात्मा ॥ ६॥ यथादपेणा विभासहानो मुखं विद्यते क
 ल्पनाहीनमेकं ॥ तथा धीवियोगे निराभासको यः सानित्योपलब्धिस्वरूपो हमात्मा ॥ ७॥
 यथा सूर्यः कोप्यनेकश्चला सुस्थिरास्वप्न न्यविभाव्यस्वरूपः ॥ चला सुप्रभिन्ना सुधी
 षेकमित्त्व एव सानि ॥ ८॥ यथानेकक्षुः प्रकाशो राविर्न क्रमेण प्रकाशीकरोति प्रकाश्य

अनेकाधियोयस्तथैकप्रबोधः सनितो ॥१०॥ विवस्वतप्रभातं यथारूपमक्षप्रगृह्णाति
नाभातिमेव विवस्वन ॥ यदाभातमाभासयत्यक्षमेकः सनि ॥११॥ समस्तपुवस्तुषुनस्यत
मेकं समस्तानिवस्तनियन्त्येति ॥ विवस्वतदाष्टमध्वरूपसनि ॥१२॥ धनं धनं द
ष्टिधनं नमके यथा द ॥ यत्ते मन्यते निष्प्रभं याति मूढः ॥ तथा बध्वद्वान्तियामूढदष्टिः सनि ॥१३॥
उपाधो यथा भेदतासन्मणीनां तथा भेदता बुद्धिभेदेषु तेपि ॥ यथा चन्द्रिकोणां जले चंचलत्वं तथा च
यलत्वं तवास्तीह विष्णो ॥१४॥ इति श्री आचार्य हस्तामलकसंवादः संपूर्णः ॥ श्रीशुक उवाच ॥
भेदाभेदो सपदि गलितो पुण्यपापविशीर्णमायामाहो यस्य साधिगतो नष्टसंदेहवृत्तिः ॥ शब्दाती
तंत्रिगुणरहितं प्राप्य तत्त्वावबोधं निस्त्रे गुणेषु पाथिव्यरतां को विधिः को निषेधः ॥ यद्वात्मानं
सकलवपुषामेकमंतर्बहिस्तु दृष्ट्वा पूर्णस्वामिं वसतस्तस्यैवांशुस्त्वमेकं ॥ नान्यत्कायं किमपि
सततं कारणाद्भिन्नरूपं निस्त्रे ॥२॥ हेमः कायहुतवहगतं हेममेवेति यद्वत्क्षीरेक्षीरं सम

१०/११

अथ श्रीपारसोत्तम

१०/११

श्रीसच्चिदानंदसरस्वतिगुरुभ्योनमः ॥ अ ॥ श्री विश्वेश्वर उवाच ॥ अन्तमयादन्तमयं अथवा
चैतन्यमेव चैतन्यात् ॥ द्विजवरदरीकर्तुं वाछसि किं ब्रूहि गच्छ गच्छेति ॥१॥ किं गंगां बुनिबिंबितं
बरमणो यडा लवीधीपयः पूरवो तरमालिकां च न चटी मल्लं भयोर्धोतरं ॥ प्रत्यग्वस्तु निनिस्त
रंगसहजानंदं चिदंभो बुधो विप्रो यं श्वयचो यमित्यपि महान् भेदभ्रमः ॥ कीदृशः ॥ श्री आच
र्य उवाच ॥ ज्ञातृत्वप्रसुप्तपुष्पफुटतया यासं विदुर्ज्ञातेया ब्रह्मादिपिपीलिकांततनुषु
प्रातातगत्साक्षिणी ॥ सवाहं च न दृश्यवस्थितिर्दृष्टप्रज्ञापियस्यास्ति चेच्चंद्रालोस्तु सतु द्वि
जोस्तु गुरुरित्येषामनीषामम ॥ ब्रह्मेवाहमिदं जगच्च सकलं चिन्मात्रविस्तारितं सर्वं चैतदवि
ध्यया परिणतं शेषं मया कल्पितं ॥ इत्थं यस्य दृष्टामतिः स्थिरतरे नित्ये परे निर्मले चंद्रालोस्तु
सतु द्विजोस्तु गुरुरित्येषामनीषामम ॥ शश्वन्नश्वरविश्वमेव निखिलं निश्चित्य वाचा गुरो

श्रीशंकराचार्य प्रणीतम्

देहं प्राणमपीन्द्रियाण्यापि चलां बुद्धिं च शून्यं विदुः स्त्री बालां धज्जडोप
 मास्वहमिति आताकं शं वादिनः ॥ मायाशक्तिविलासकल्पितमहाव्यो
 मोहसंहारिणे तस्मै श्री ० ५ राहुग्रस्तदिवाकरे दुसहस्रो मायासमा
 छादेनात् ॥ सन्मान्नाः करणोपसंहरणतो यो भूत्स्वपुनः मान् ॥ प्राग पु
 स्वासमिति प्रबोधसमये यः प्रत्यभिज्ञायते तस्मै श्री ० ६ वात्स्यादिष्व
 पि जाम्बरादिषु तथा सर्वास्ववस्तुस्वपिव्यावृत्तास्वनुवर्तमानमह
 मित्यंतः स्फुरंतं सदा ॥ स्वाशानं प्रकटीकरोति भजतां यो मुद्रया भ
 द्र्या तस्मै श्री ० ७ विश्वं पश्यति कार्यकारणतया स स्वामि संबंधतः
 शिष्याचार्यतया तथैव पितृपुत्राद्यास्तनाभेदतः ॥ स्वप्ने जाग्रति
 वाय एष पुरुषो मया परिभाषितः तस्मै श्री ० ८ भूरं भांस्यनलो

निरलोंबरमहानाथो हि मां श्रुः पुमानि साभाति चराचरालोकमिदं यस्यै
 व सूर्य एकं ॥ नान्यत्किंच विद्यते विभक्ततायस्मात्परस्माद्विभोत्तरमे
 श्री ० ९ सर्वात्मत्वमिति स्फुटीकृतमिदं यस्मादयुष्मिन् सत्वे तेना
 स्य श्रवणादर्थमननाध्यानाच्च संकीर्तनात् ॥ सर्वात्मत्वमहाविभू
 तिसहितं स्यादीश्वरत्वं सतः सिध्येत पुनरवस्थापरिणतं चैश्वर्यम
 व्याहृतं तस्मै श्री ० १० ईश्वरो गुरुरास्तेति मूर्तिभेदादि भागिनेः ॥
 व्योमवद्व्यापदेहाय दक्षिणाभूयर्तये नमः ॥ ११ ॥ वरविटपसमी
 पे भूमिभागे निष्णा सकल मुनिजनानां ज्ञानदा तारमारात् ॥ त्रिभु
 वनगुरुमीशं दक्षिणाभूतिं देवं जननमरणदुरवाद्यददक्षं नमामि १२

वर। चित्रं वरतस्तु मूले वृथा शिष्या गुरु युवा ॥ गुरोस्तु मोनव्या
ख्याने शिष्याः तु छिन्ने संशयः ॥ १३ ॥ श्री गुरवे नमः ॥ १४

१७/११५१

श्री महागणपतये नमः ॥ विद्मं दर्पणदृश्यमान न गरीतुस्त्वं निजांतर्गतं पश्य
नाम निमायया बहिरिवोद्भूतं यथानिद्रया ॥ यः साक्षात्कुरुते प्रबोधसम
ये स्वात्मानमेवाहं यंतस्मै श्री गुरुभूतये नमः इदं श्री हस्मिणा भूतये ॥ १ ॥
बीजस्यांतरि वां कुरोर्जगदिदं प्राडिन्नर्विकल्पं पुनर्माया कल्पिते देवकाल
कलना वैचित्र्यचित्रीकृतं ॥ मायावीव विज्ञं भयस्यपि महायोगी वयः स्वे
द्यया तस्मै श्री गुरुभूतये नमः इदं ० २ यस्यैव स्फुरणं सदात्मकमसत्क
ल्पार्थकं भासते साक्षात्त्वमसीति वेदवचसा यो बोधयसा श्रितान् ॥ यः
साक्षात्करणाद्भवेन पुनरावृत्तिर्भवां भो निधौ तस्मै श्री ० ३ नाना छिद्र
रोद्गतिमहादीपप्रभाभास्वरं शांतं यस्य तु चक्षुरादिकरणद्वारा ब
हिस्पंदते ॥ जानामीति तमेव भांतमनुभासेतत्समस्तं जगत्तस्मै श्री ० ४

१७/११५१